

Dokáží se země EU spojit v boji proti finanční krizi?

doc. Ing. Eva Klvačová, CSc.

*prorektorka pro vědu a výzkum, NEWTON College, a.s.
vedoucí Institutu integrace ČR do evrop. a svět.
ekonomiky, FMV, VŠE Praha*

Eurocentrum Praha, 26. 2. 2009

„Liberál ve mně ví, že tak jako chřipka trvá týden, tak i ekonomická krize přestane sama. Má svou vnitřní dynamiku, která se nedá přeseknout a nezmizí ani po padesáti summitech.“

*Václav Klaus, Pražský hrad,
setkání se slovenským prezidentem Ivanem Gašparovičem*

**Španělská chřipka zabila v letech 1918-1920 více lidí než
1. světová válka.**

Odhad počtu válečných obětí: 20 mil. lidí

Odhad počtu obětí španělské chřipky: až 40 mil. lidí

Úmrtnost na španělskou chřipku: 2,5 % - 5 %

**Současná ekonomická krize připomíná spíše španělskou než
běžnou chřipku.**

Léčit, nebo počkat až se pacient uzdraví?

Pro zajímavost: pojem ekonomická krize téměř zmizel z učebnic.

Krize: označení sestupné fáze hospodářského cyklu, zejména v marxistické nebo na marxistické tradici budovaných koncepcích. V hrubých rysech odpovídá označení recese či deprese

(Velká ekonomická encyklopedie)

Recese: Pokud hrubý domácí produkt klesal po dvě po sobě následující čtvrtletí, říkáme, že v ekonomice došlo k recesi.

Deprese: Je-li recese zvláště hluboká , bývá označována jako deprese.

Charakteristické rysy:

- pokles agregátní poptávky
- pokles hrubého domácího produktu
- růst nezaměstnanosti
- četné úpadky firem
- pokles investiční aktivity

Příčiny hospodářského cyklu

- a) podle Keynesovské teorie: Cyklický vývoj je důsledkem vnitřní nestability tržní ekonomiky. Kolísání agregátní poptávky vede ke kolísání hrubého domácího produktu, zaměstnanosti a dalších ekonomických veličin. Pokles agregátní poptávky je spojen zejména s pesimistickými očekáváním, která vedou podnikatele k omezování investiční aktivity.
- b) podle monetaristické teorie je rozhodujícím zdrojem cyklických výkyvů nesprávná peněžní a úvěrová politika státu. Nenadálé změny v nabídce peněz vedou k nezbytným přizpůsobovacím procesům v poptávce po penězích. Přizpůsobovací procesy vedou k výkyvům reálného HDP, zaměstnanosti, investic a dalších veličin.

Příčiny současné finanční a ekonomické krize

Summit G-20, 17. 11. 2008

- měnové a kurzové politiky, které vedly k nadměrné likviditě
- chybějící legislativní úprava některých oblastí nebo aktérů
- honba za nereálně vysokými výnosy
- nedostatečné zvážení rizik ze strany aktérů trhu i orgánů dozoru a regulace
- nadměrné pákové efekty
- nedostatečná koordinace makroekonomických politik
- nedostatečné strukturální reformy

Od rizikových hypoték ke globální recesi (Evropský hospodářský výbor)

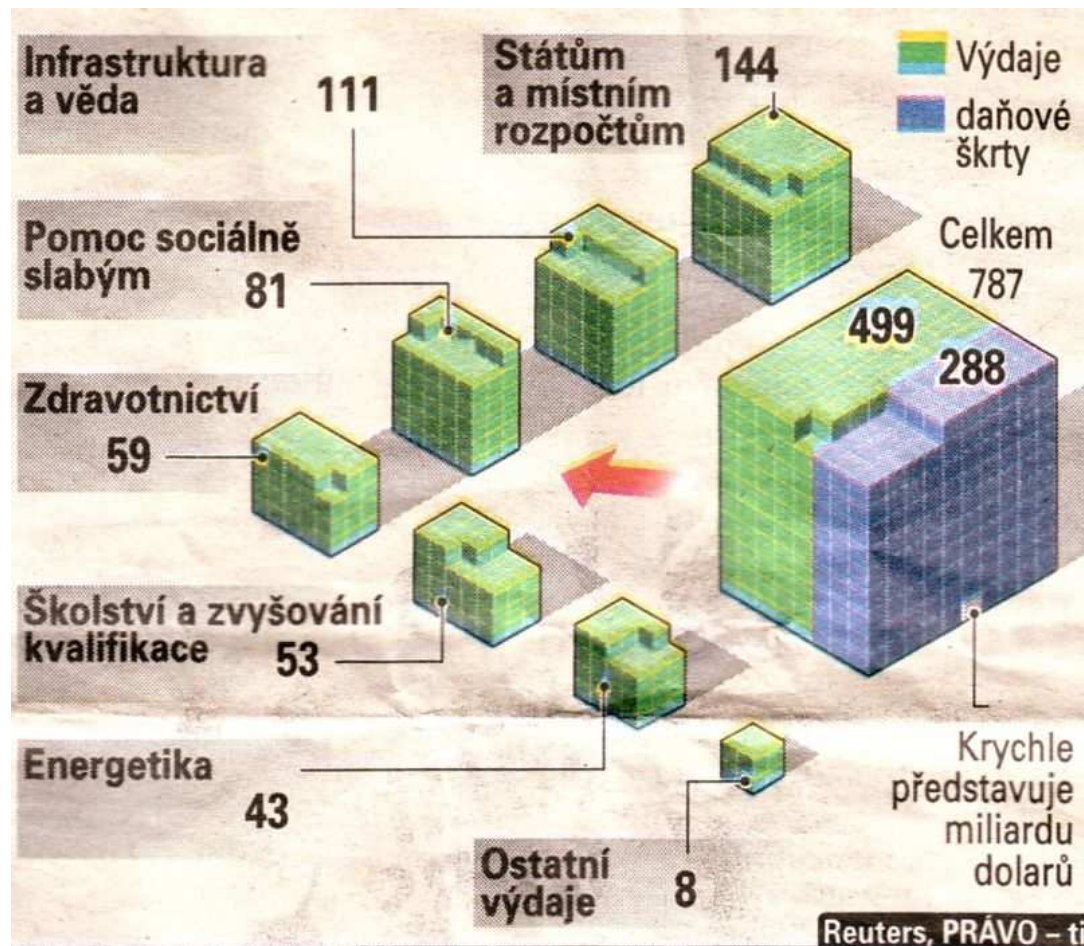
- zhroucení pyramidové hry s úvěry na bydlení (pol. roku 2007) v USA
- vypůjčovatelé se špatnou bonitou získávali bez problémů hypotéky
- banky tyto hypotéky převáděly na třetí osoby a dále prodávaly
- vznikaly nové spekulativní a neprůhledné finanční produkty, které se vymykaly jakékoli kontrole a regulaci
- prasknutí bubliny s nemovitostmi způsobilo krizi zabezpečovacích fondů, investičních a komerčních bank a pojišťoven
- sekuritizace rizik otřásla bezpečím globálního světa financí
- vznik nejistoty a nedůvěry mezi finančními institucemi

Dopady finanční krize na reálnou ekonomiku

- **úvěrová tíseň**
- **negativní majetkové efekty vyplývající z propadu cen akcií**
- **propady exportních trhů**
- **riziko neplacení dluhů**
- **negativní očekávání do budoucnosti**
- **pokles ekonomických aktivit**
- **růst nezaměstnanosti**
- **recese, jejíž délku a hloubku nedokáže nikdo předvídat**

Obamův záchranný balíček proti finanční krizi

Kam směřuje 787 miliard dolarů

Zdroj: Právo, 19. února 2009, str. 11.

**Sir Josiah Stamp, ředitel Bank of England,
druhý nejbohatší muž Velké Británie, Texaská
univerzita 1927:**

„Moderní bankovní systém vyrábí peníze z ničeho. Tento proces snad patří mezi nejvíce ohromující kejkle, které byly kdy objeveny. ...Bankovníctví vlastní zeměkouli. Vezměte jim ji a ponechte jim moc vytvářet peníze a oni škrtnutím pera vytvoří dostatek peněz, aby si ji koupili zpět... Vezměte jim tuto moc a veškeré bohatství, jako je moje, zmizí. ..Když chcete být otroky bankéřů a platit náklady svého otroctví, nechte bankéře vytvářet peníze a kontrolovat kredit.“

Nouriel Roubini (New York University):

„Jakýkoli movitý jedinec může vzít milion dolarů a jít za zdatným brokerem a finančními pákami zvednout tuto sumu třikrát.

Výslednou sumu čtyři miliony (1 milion vlastní jmění a 3 miliony dluh) pak může investovat do fondů, jež tuto sumu zvednou 3-4krát, a investují ji do zabezpečovacích fondů; zabezpečovací fondy vezmou dané sumy a zvednou je 3-4krát a koupí velmi malý kousek CDO (Collateral Debts Obligation), který je sám zvednut pákami 9-10krát. Nakonec se tímto řetězem úvěrování z původního jmění stane 100milionová investice, z níž je 99 milionů dluh (páky) a jen jeden milion vlastní jmění. Tak jsme dostali pákový poměr 100 ku jedné. Pak ovšem i malý, 1% pokles ceny finální investice (CDO) smete původní kapitál a vytvoří řetěz požadavků na úhrady, který tento dluhový domek z karet rozmetá“.

Plán evropské hospodářské obnovy z 26. 11. 2008

Dva hlavní pilíře:

- Injekce do ekonomiky vedoucí ke stimulaci kupní síly, podpoře poptávky a stimulaci důvěry. Komise navrhla, aby se členské státy a EU dohodly na okamžitém rozpočtovém stimulu ve výši 200 mld. eur (1,5 % HDP) - rozšíření rozpočtu členskými státy o 170 mld. eur a finančních prostředků EU ve výši 30 mld. eur
- Krátkodobá opatření na posílení dlouhodobé konkurenceschopnosti Evropské unie (chytré investice: investice do dovedností, které odpovídají dnešním potřebám)

Jedna hlavní zásada:

- solidarita a sociální spravedlnost, pomoc těm, kdo ji potřebují

Čtyři prioritní oblasti (Lisabonské strategie):

- lidé, podniky, infrastruktura a energie, výzkum a inovace

Plán evropské hospodářské obnovy z 26. 11. 2008

(pokračování)

- 1. Podpora zaměstnanosti** (zjednodušení kritérií pro poskytování podpory z Evropského sociálního fondu, zvýšení výplat záloh) - posílení aktivačních režimů, zaměření na nejzranitelnější subjekty, nová pravidla pro čerpání z Evropského fondu pro přizpůsobení se globalizaci
- 2. Vytvoření poptávky po práci** (doporučení pro státy snížit poplatky u nižších příjmových kategorií, poukázky a služby domácí péče a péče o dítě, dočasné dotace pro nábor pracovníků ze zranitelných osob), snížení sazby DPH ze služeb s vysokým podílem lidské práce
- 3. Lepší dostupnost finančních zdrojů pro podniky** (zvýšení prostředků na půjčky od Evropské investiční banky - pro malé a střední podniky, zplnomocnění členských států ke zjednodušení přístupu k finančním zdrojům prostřednictvím dotovaných záruk a úvěrových dotací do výrobků, které přesahují úroveň norem v oblasti životního prostředí)
- 4. Snížení administrativní zátěže a podpora podnikání** (možnost založit podnik v EU během 3 dnů a s nulovými náklady, zrušení povinnosti předkládat výroční zprávy pro mikropodniky, přijmout návrh statutu evropské soukromé společnosti, zkrácení lhůt splatnosti faktur vystavovaných veřejným orgánům, snížení poplatků za patentové přihlášky)

Plán evropské hospodářské obnovy z 26. 11. 2008

(pokračování)

5. **Zvýšení investic do modernizace evropské infrastruktury** (transevropské energetické propojení, transevropské dopravní projekty, projekty na zvýšení energetické účinnosti, zmírnění změny klimatu) - EIB, EBRD
6. **Zlepšení energetické účinnosti v budovách** (vznikne Fond pro energii, změnu klimatu a infrastrukturu 2020)
7. **Podpora rychlého zavedení ekologických projektů** (snížené sazby DPH na ekologické výrobky a služby, tlak na členské státy, aby dodržovaly normy ochrany životního prostředí)
8. **Zvýšení investic do výzkumu a vývoje, inovací a vzdělávání**
9. **Vývoj čistých technologií pro automobily a stavby** (Komise navrhuje 3 PPP: evropská zelená auta, evropské energeticky účinnější budovy, továrny budoucnosti)
10. **Vysokorychlostní internet pro všechny** (podpora strategie z veřejných prostředků, dosažení 100% pokrytí do roku 2010).

Berlínský summit vrcholných představitelů hospodářsky významných evropských zemí

**Účastníci: Německo, Velká Británie, Francie, Itálie
premiéři Nizozemska a Španělska
předseda Evropské komise José Baroso
za ČR jako předsednickou zemi EU premiér Mirek Topolánek a
ministr financí Miroslav Kalousek
Den konání: 22. 2. 2009**

Poslání summitu:

- najít společnou evropskou pozici
- vyslat signál, že se Evropa krize nelekla a že se z ní dokáže poučit
- vytvořit základy společné evropské strategie pro světový finanční summit 20 zemí světa v Londýně (2. 4. 2009)

Závěry berlínského přípravného summitu:

1. Mezinárodní měnový fond a (MMF) a Fórum pro finanční stabilitu (FSF) mají být pověřeni dohledem nad naplňováním akčního plánu z loňského summitu G20 ve Washingtonu
2. Všechny finanční trhy, produkty a účastníci trhů, včetně hedgeových fondů a jiných soukromých investičních společností, z nichž může vzejít finanční riziko, musí být podrobeny přiměřenému dozoru a regulaci.
3. Je třeba vyvinout sankční mechanismy k lepší ochraně proti nebezpečí, která vyplývají z nekooperativních soudních systémů, včetně daňových rájů.
4. Banky by měly v dobrých časech vytvářet dodatečné kapitálové nárazníky, aby byly v budoucnosti lépe vyzbrojeny na špatné časy.

Závěry berlínského přípravného summitu, (pokračování)

5. Na londýnském summitu je třeba aktivně podporovat rozhovory o globální Chartě pro udržitelné hospodaření, které spoléhá na tržní síly, ale zamezuje excesům. To nakonec povede k vytvoření globálního rámce.
6. Je třeba přijmout taková opatření k překonávání akutních krizí, která deformují konkurenci v co nejmenší míře. To účastníci berlínského přípravného summitu očekávají i od dalších členů G20. Dále se zavázali, že nebudou přijímat protekcionistická opatření.
7. Prostředky MMF musí být navýšeny na dvojnásobek, aby mohl svým členům rychle pomoci při potížích s platební bilancí.

Odpověď na otázku: **Dokáží se země EU spojit v boji proti finanční krizi?** není snadná. Budou muset, ale nebude to pro ně snadné. ČR je i zde vzorem boje za národní suverenitu. Ať to stojí, co to stojí.

„Podnikatelé radí koordinovaný postup, ale individuální přístup“.

„Je třeba si uvědomit, že řadu návrhů budou provádět členské státy, protože se dotýkají jejich výlučných národních kompetencí.“

„Při posuzování jednotlivých opatření bude nutné zohlednit rozdílnou situaci v jednotlivých členských státech. Ne všude se finanční krize projevila stejně silně. V některých státech pokračuje hospodářský růst a fiskálních stimulů nebude třeba.“

„Evropská komise by měla přehodnotit opatření a požadavky, které mají dopad na konkurenceschopnost evropského průmyslu a to zejména v době finanční krize a hospodářského zpomalení. Jedná se zejména o některá environmentální legislativní opatření.“

Děkuji za pozornost.

Kontakt:

*doc. Ing. Eva Klvačová, CSc., prorektorka pro vědu a výzkum, NEWTON College, a.s. a
vedoucí Institutu integrace ČR do evropské a světové ekonomiky, Vysoká škola
ekonomická v Praze*

*NEWTON College, a.s., Politických vězňů 10, 110 00 Praha 1,
klvacova@newtoncollege.cz*

www.inevi.eu

nb.vse.cz/icre